

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Bathányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurese, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 286.

Cursuri pentru analfabeți.

Cu vreme și fără de vreme, precum ne îndrumă apostolul limbilor, am stăruit și stăruim pentru lățirea culturii între popor. Poporul fără cultură este o masă inerbă, care nu numără în procesul civilizațiunii.

Cu bucurie constatăm, că mișcarea pentru lățirea culturii intelectuale și morale între popor a luat dimensiuni mai mari decât mai nainte.

Intre aceste înregistrăm circularele asociațiunii, întocmite pentru utilizarea timpului de iarnă, când poporul nu este ocupat la lucrul de câmp și satele să pot preface în școala vârstnicilor.

Iată circularele adresate de biroul Asociațiunii din Sibiu către directorii despărțămintelor:

I. Cursurile pentru analfabeți.

Nr. 849—1908. Domnule director! Una dintre problemele cele mai însemnate ale Asociațiunii e răspândirea culturii la sate. Cei grupați în jurul acestei instituțiuni se și străduesc de multă vreme să lumineze țărănimea, să o imprietenească cu cunoștințe, cari să-i poată înlesni o viață mai ușoară, mai fericită. Cu toate străduințele frumoase ale Asociațiunii și ale altor instituțiuni culturale de-a veni în ajutorul țărânimii, vedem că ea se află și astăzi pe o treaptă culturală foarte inferioară. Poporul român are cei mai mulți analfabeți și se socotește de cel mai înapoiat în cultură dintre toate popoarele din Ungaria. Țărănimea noastră trăiește și astăzi o viață primitivă, năcăjită și patriarhală, aproape ca în vremile când era lipsită de școale și de conducători luminați.

Această întârziere culturală a țărânimii e o mare primejdie pentru însăși existența noastră națională. De aceea trebuie să ne dăm seama de cauzele acestei înapoieri și să ne dăm silința a găsi mijloace.

Una dintre cauzele principale ale inferiorității noastre culturale, e necunoștința de carte a țărânimii. Mai ales astăzi această scădere a țărânimii poate avea urmări foarte păgubitoare pentru interesele naționale din viitor ale poporului românesc. E timpul suprem deci să ne încordăm toate puterile pentru a împrieteni țărănimea noastră cu

cetitul și scrisul, înlesnindu-i prin această posibilitatea de a-și câștiga cunoștințe folositoare în lupta pentru viață.

În urma deciziunii adunării generale din Șimleu și a comitetului central, vă rugăm, ca în cursul iernilor viitoare să invitați preoțimea și învățătorimea să țină în fiecare comună de pe teritoriul despărțământului d-voastre cursuri cu țărânii, în cari să-i învețe cetitul și scrisul.

Comitetul central al Asociațiunii dă cinci premii de câte 50 coroane acelor învățători și preoți, cari vor dovedi, prin directorii și comitele cercuale ale despărțămintelor, că au instruit mai mulți analfabeți în cursul iernei viitoare.

Vă rugăm să dați și d-voastră din averea despărțământului mai multe premii, ca să îndemnați și prin acest mijloc ținerea cursurilor de analfabeți. Ați putea solicita ajutoare și dela băncile de pe teritoriul despărțământului d-voastre.

Invitându-vă să binevoiți a aduce chestiunea ținerii acestor cursuri în una din ședințele mai apropiate ale comitetului cercual și să ne comunicați dispozițiile ce le-ați luat, vă rugăm să primiți asigurarea deosebitei noastre stime.

Sibiu, 26 Octomvrie 1908.

Prezidiul Asociațiunii:

Iosif Șterca Șuluțu.

Conferințele „Asociațiunii”.

Nr. 1026—1908. Domnule director! Fiindcă la circulara noastră Nr. 830/1908 din 1 Septemvrie a. c., în chestiunea aranjării conferințelor pentru inteligenți din partea biroului central al Asociațiunii n'am primit răspuns decât abia dela jumătate dintre domni directorii ai despărțămintelor, cărora ne-am adresat și fiindcă cei mai mulți dintre dnii directori, cari au răspuns, că vor ținea conferințe nu au indicat nici subiectele conferințelor, nici numele conferențiarilor, sau au trimis un program necomplet, — comitetul central în ședința sa ținută la 16 Octomvrie a. c., a îndrumat biroul central să stăruiască pe lângă despărțăminte să aranjeze singure conferințele pentru inteligență și dacă doresc conferențieri străini să se îngrijească de invitarea lor, suportând toate cheltuielile.

Conform acestei deciziuni a comitetului central, vă rugăm să binevoiți a vă îngriji, ca în sediul despărțământului D-voastre, eventual și în alte centrale mai însemnate de pe teritoriul despărțământului, — să se țină cât mai multe conferințe pentru pătura cultă și se binevoiți a ne înainta la timp un raport amănunțit despre rezultatul acestora sau despre cauzele cari v'au împiedecat să aranjați asemenea conferințe.

Conferințele ținute în cursul anului 1908 veți binevoi a le trece și în blancheta ce vi se va trimite în curând, pentru raportul general despre activitatea despărțământelor în cursul anului 1908.

Primiți, vă rugăm, domnule director, asigurarea deosebitei noastre stime.

Sibiu, 26 Octomvrie 1908.

Prezidiul Asociațiunii:

Iosif Șterca Suluțu.

Comitetul central a încredințat biroul, să mai facă câte o adresă către toate diecezele, rugându-le să îndrume pe domnii protopopi, preoți și învățători, să aranjeze cât mai multe cursuri pentru analfabeți.

Însuflețirea cu care e primită ideea cursurilor nădăjduim că va avea cele mai frumoase rezultate. De sigur că băncile noastre se vor întrece în a da premii pentru cei ce vor ține asemenea cursuri.

În curând se va trimite din partea biroului central al Asociațiunii o circulară către directorii despărțământelor pentru aranjarea prelegerilor populare la sate, și un apel către toți fruntașii români să se înscrie membrii ai Asociațiunii. Rugăm și pe această cale pe toți voitorii de bine ai instituțiunii noastre culturale să lucreze din răsuțeri pentru populizarea ei.

Educația școlară.

Are școala menirea de a instrui ori numai de a educa? Ori le are pe amândouă?

Sunt niște întrebări peste cari orice bărbat de școală nu poate lesne trece la ordinea zilei. Pentru un laic, care vede numai prin ochii praxeii sale, aceste întrebări pot avea diferite răspunsuri: Unul poate va zice școala are să învețe și iarăși să învețe până ce elevul va fi eșit de acolo burduf de carte educația se cuvine familiei. Ea are să-și întogmiască viața de acea să-și supravegheze viața fiilor, ca să se facă *bărbați bine crescuți*. Altul va opina contrar zicând: Da! școala să instrueze, dar' prețul cel mai mare să-l pună pe creșterea copiilor, căci ce folos de toată învățătura, dacă ea ne va da niște cetățeni desmățați, leneși, mincinoși, tâlhari, atești etc.

Vedem deci la acestea două moduri de vedere, purcese din două puncte de vedere. La uni știința și învățătura sunt sângurele daruri venite dela școală,

iar celelalte toate se vor adauge lor. La ceilalți menirea școlii este de a da copiilor o creștere *corăpunzătoare*, față cu care învățătura e redusă la o ordine mai inferioară.

Ca să nu fim rău înțeleși, notăm, că aici înțelegem școala populară și nu școli superioare.

Ca uni căroră ne place să consultăm și opinia poporului ne întrebăm: Oare poporul ce cere dela școală? După cât cunosc eu poporul, țaranul opinează așa: „Trimit copilul la școală să învețe ucinașele, să știe ceti apostolul în biserică, să se roage lui D-zeu de pe acafist și să-și știe scrie barem numele“. Adeseori i-am auzit zicând: „Eu nu știu, ce învață astăzi în școală, că nici barem ucinașele nu le știe, decum să-i aud cântând în biserică Doamne miluește-ne! Mai de mult, când învățam noi toți cântam lângă strană și parte mare spuneam apostolul și cetiam psalmi. Astăzi stau, ca niște butaci. Învață toate prostiile despre broaște și gândaci și când colo, togmai ce trebuie nu învață. Vai de învățătura lor. Și totuși atunci plăteau 30 de zloți la dascăl; iar astăzi capătă 300 de zloți“.

Vedem deci părerea isvorată din mintea țaranului român, peste care nu e permis să trecem la ordinea zilei, fără a fi păcătuit, de a nu ne inspira din sentimentele poporului în chestii cardinale de cultivare a neamului nostru.

Ca anul, care trăesc în mijlocul preocupărilor de atare natură, nu mă pot subtrage de a nu spune: Școala populară română din patria noastră prea mult *instruiază și prea puțin educă*. Prea tare ne-am depărtat dela școala tradițională, răsărită sub aripile bisericeii ortodoxe române și prea ne-am dat în apele laicismului școlar.

Trebuie cu o oară mai degrabă să ne întoarcem în vechea ogașie, căci trainică și bună e aceasta. În relațiile sociale, etnice, specifice, bine să avem grije să nu depășim linia de propășire naturală în evoluția culturală a neamului nostru.

Nu învinuesc pe învățătorimea noastră de astăzi și nici că suntem în drept a o învinul pentru aspra judecată ce-i face țaranul nostru.

Pretențiile de astăzi dela biata școală românească din această patria sunt așa de mari și așa de grele, în cât numai cel ce zace sub povara lor le simțește și poate apreția deplin.

Cum am putea deci să venim învățătorului într'ajutor spre a rezolvi problema unei educații bisericesti, românești mai intențive și cu mai mulți soți de isbândă, decât ea să poată face? O întrebare pe cât de grea, pe atât de ponderoasă întru rezolvarea cu succes a unei *educații sănătoase* a tinerimei școlare în spirit religios, moral și național.

În un articol următor voi încerca să caut soluția acestei mari probleme.

Dr. Petru Șpan.

Congresul de educație morală.

V

În ședința a opt-a și ultima a acestui congres s'a desbătut problema deprinderii cu moralitatea în diversele împrejurări de vârstă.

S'au prezentat nouăsprezece memorii, din Olanda, Belgia, Franța, Anglia și alte țări, — dintre cari a lipsit Svițera, tocmai țara în care mai ales se face foarte mult și e de model pe terenul educațiunii.

Constante Jones dela universitatea din Cambridge cere, ca studenții să se îndeletnicească nu numai cu studiile ci și cu științele morale, practica moralei, politiciii și datorii cetățenești; e păcat că științele morale sunt obiect de examen numai la facultatea pregătitoare de profesori.

Despre educația în grădinile de copii o doamnă engleză și una germană s'au potrivit în păreri.

Copiii mici trebuie să-i lăsăm cât mai mult în inconștiența, în starea lor de nevinovăție, din care să-i scoatem cu încetul, treptat, folosindu-ne de aplicarea lor la activitate și ajutându-i cu mare băgare la formarea judecării și simțirii, ceea-ce — zice d-na Ura Richter — trebuie să se facă cu o rezervă solemnă. Cere, ca grădinile pentru copiii din popor să aibă caracterul de familie.

În școlile de perfecționare specialista, cum sunt cele industriale, comerciale ș. a. trebuie să se urmărească nu numai îmbogățirea cunoștințelor, ci să se desvolte și caracterul moral. E mai mare trebuința, și în comerț, de oameni buni, mai mare decât de cei prea deștepti. Trebuie dar să ne îngrijim și de desvoltarea caracterului tinerilor intrați în comerț ori afaceri, căci este de mare folos să se crească oameni cinstiți și cumpătați ba și mai mult este a se pretinde, — să fie și simpatici, prin deprinderile și caracterul lor moral.

Dr. Czettler din Ungaria spune, că concepțiile morale sunt partea întregitoare a cunoștințelor câștigate; și din acest motiv și pentru satisfacerea acestei trebuințe sociale și individuale să se desființeze specializarea tehnică în gradele de jos și să se mențină școlile speciale, cu scopul de a întări cinstea personală, onoarea și ținerea cuvântului dat.

Jmanuel Lewy vorbind despre moralitatea profesională »Berufsethic«, arată un șir întreg de postulate pentru reformarea justiției, cari nu se pot tăgădui dar sunt greu de împlinit.

Dr Paton răzîmându-se pe o lucrare nouă a unui american — St. Hall: »Tinereța psihologia ei și legătura ei cu crima, religia și educația« — arată primejdiile cari amenință tinerețea în atelier și pe stradă. Și propune înlăturarea pri-

mejdiilor printr'o disciplină sănătoasă, prin care se pot birui primejdiile. Școlile menite a întări sutele în această direcție au să se bazeze pe patru considerații și anume: igienă, morală, recreație și practică.

Asupra problemei raportului dintre »Biologie și educația morală« stăruiesc mai mulți autori de memorii. Educatorii zic ei, și cu drept cuvânt, au neapărata trebuința de a cunoaște legile, moștenirii și ale desvoltării biologice în felurile vârste ale vieții copilului.

Querton stăruie pentru conlucrarea familiei cu școala, pentru înlăturarea credințelor greșite și vătătoare.

Calitățile din naștere ale copiilor, — zice *Thistelton-Mark*, pot fi călăuzite până la un punct. Se poate da îndrumare morală instinctelor în parte egoiste, în parte altruiste, ca frica, neplăcerea organică, ori interesul pentru jocuri, ș. a.

Asupra desvoltării caracterului din punct de vedere biologic a emis Miss Hoskyns părerea că în fiecare fază a vieții copilului este o pregătire subconștientă, pentru starea conștientă care are să urmeze și că aceasta se întemeiază pe experiențele câștigate în faza subconștientă. Deci dascălii și părinții să fie cu mare băgare de seamă în educație, ca nu numai să lupte cu problemele cari se înfățișează, ci prevăzându-le la vreme, pentru a le preveni.

Stăruie și asupra problemei reproducției și cere instruirea tinerimii asupra ei. *Drummond* arată greutățile clasificării stadiilor pentru același lucru. Stadiile ar fi: pruncia, întâia copilărie, partea din urmă a copilării, întâia tinerețe și sfârșitul tinereții.

Maurice de *Fleury* făcând analiza psihologiei morale a copilării e de părere, că desvoltarea morală e mai mult chestie de creștere, decât de moștenire; și pentru fiecare vârstă sunt alte criterii conducătoare.

Slaughter crede că educația nouă morală va aduce schimbare în religie, legi, opinia publică, morală personală, și că sarcina părinților va ajunge cu vremea cea mai plină de răspunderi.

Dr. *Stephani* arată legătura dintre sănătate și morală. După părerea lui educația morală a voinții și simțirii înarmează trupul împotriva bolilor și slăbiciunii.

Mis *Charlotte* arată înfrurirea mediului în-cunjurător asupra desvoltării morale, cum este înfrurirea familiei, vieții sociale, spiritului național, luptei de clase ș. a. și cere a se face instituții pentru tămăduirea și scutirea de vătămarile morale, pe cari le au păcatele societății asupra desvoltării morale a copiilor.

*

Am dat în seria de articoli de raportaj ce se încheie cu cel de față esența desbaterilor, car

au avut loc între oameni iubitori ai omenirii și râvnitori pentru înaintarea și fericirea ei, adunați din lumea întreagă la Londra.

Între cei ce s'au întrunit au fost și din țara noastră oameni distinși maghiari; și a fost și un reprezentant al ideilor generoase și din România.

Comunicatul făcut de reprezentantul român la congresul pentru educațiunea morală și formarea de caractere îl vom da într'un număr viitor al revistei noastre »Biserica și Școala«.

Sufletul omenesc

(studiu metafizic)

de

Vichentie Simiganoschi

preot ort. rom. în Ilișești (Bucovina).

— Introducere. —

(Urmare.)

Ori unde aflăm viață, ea este de față, ori unde dăm de voire, ea este cauză, și unde vedem acțiune, acolo o aflăm ca forță și prin dânsa cunoaștem atotprezența creatorului nostru, precum exclamă psalmistul „Unde mă voi duce dela față ta și de spiritul tău unde mă voi ascunde?” Iară poetul german Schiller zice: „Unde văd un corp, presupun un spirit, unde aflu mișcare, zăresc gândire, și așa înțeleg omniprezența lui Dumnezeu”.

În rotirea pământului, prin care se părăndă ziua și noaptea, timpul de muncă cu cel de repaus, cine nu află viață și puterea creatorului? Sau în calea sa eliptică în jurul soarelui, care prescrie vegetației cursul periodic de înțoir, naștere, dezvoltare și moarte, icoana pragmatică a vieții noastre pământești, cartea cea vie de nepătrunsă înțelepciune ce ne face, ca să cunoaștem ființa, rostul și ținta existenței noastre?

Cu avânt poetic exprimă acel adevăr marele gânditor Schiller: „Se trezește în peptu-mi credința, că chiar și soarta viitoare a sufletului omenesc se află prorocită în oraculul tainic al creațiunii fizice. Fiecare primăvară, care din sânul pământului trezește vlăstările florei, îmi tâlmăcește secretul morții și-mi a'ungă teama de somnul vecinic. Omida, care se preface în fluture, îmi dă icoană fidelă despre nemurirea noastră. Legile naturii sunt niște semne, prin cari creatorul ni se descopere. Eu vorbesc cu dânsul prin organul naturii, prin istoria lumii”.

Când toate forțele naturale, cum ele din sus în jos se reduc la voința naturală; (cum apele se revarsă în mare), și iară cum aceasta din adâncul ei metafizic în sus se revarsă în cele trei domenii, (cum trupina se desface în ramuri), constat, că ca una și aceeași după felul de constituție a fiecărui domeniu, ea se manifestă ca viață anorganică, vegetabilă și animală; iară în lăuntru fiecărui domeniu ea și fiecărui individ după felul mecanismului, la care se transmite ea se ivește în felurite funcții. O analogie frapantă ne prezintă chinematomecanica. Mișcarea aplicată la

o coardă strunită produce ton, la moleculele eterice luminează la nerv simț, la aer vânt. În termomecanică aflăm, că focul topește ceara, moaie ferul, învârtoasă lemnul. În fiecare corp după consistența internă se produce alt fenomen și în fiecare organ alte funcții.

Resumarea concluziilor din relevările aduse ne aduce la amplificarea următoare: Prin faptul, că substanța metafizică e activă în toate trei domeniile, ca unică forță motoră, diverzitatea funcțiilor și a lucrărilor isprăvite se explică din felul constituției lor interne. Prin urmare forța metafizică ca una și aceeași în toate ca motor activă, prin fiecare fel de constituție internă a diverzelor organe și domenii ni se prezintă sub diverse forme de funcții și de viață.

Prin anumite părți ni se poate obiecta, că deplasez lumea la o mașină. Dacă nici un cunoscător profund al naturii nu va contesta, că lumea îngreagă e o mașină uriașă compusă din trei feluri de mașini centromobile, tot atâta de simple ca și foarte complicat compuse și nepătruns de artistic constituite. Deosebirea esențială constă în proveniența și în localizația forței motore. Mașinile mecanice sunt moarte, fără de o forță proprie. Mașinile lumii sunt vii și forța motoră zace în lăuntru lor.

Vederea fiziomecanică despre constituția psihofizică a omului află razimul său în anatomia somatologică, și în fiziologia morburilor și a morții. Boalele după ființa lor nu's alte cele, decât conturbarea mecanică a concurentului organic produsă de oarecarele incident ostil, iară moartea la rândul ei este intreruperea acestuia prin faptul unei nimiciri organice. Dovadă eclatantă ne oferă cazurile de leșin, unde prin un tratament timpuriu concurentul organic pus în acțiune readuce viața și înlătură moartea bănuită.

Fiecare leșin samănă cu moartea, dară un leșin adevărat subsistă numai atunci, când reimprospătarea concurentului organic nu a devenit imposibilă. Prin faptul, că tratamentul timpuriu înlătură leșinul și întrelasarea, sau înârzierea lui aduce moartea, cunoaștem că ca fenomen fizic nu este alta ceva, decât acțiunea mecanică a organismului omenesc, întreținută prin continuitatea substanței metafizice.

Emil

sau

Despre educațiune

de

J. J. Rousseau,

tradus de

Ican Ardelean învățător.

Cartea I.

— Urmare. —

Îndatăce copilul știe face deosebire între obiectele deja cunoscute, trebuie să fim precauți, că pe care să-l arătăm. Zace în natura omenească, că de orice obiect necunoscut și nou se interesează mai tare. E

destul de neputinciosă ca să se infricoseze de orice necunoscut. Cel mai bun medicament în contra acestei îngroziri e deprinderea privirii noastre cu mai multe obiecte necunoscute. Copilul creșcut în chilii curate, cari nu au avut ocaziune a vedea paingini, în toată viața lor se vor îngrozii de aceste insecte, dacă le vor vedea mai târziu. Aceasta îngrozire fără motiv nu o am aflat la copiii creșcuți la țară.

Dacă e într'atăta, cardinal alegerea obiectelor arătându-le, că frica sau curajul copilului depinde dela aceea, pentru ce dar se nu începem creșterea noastră înainte de-a ști vorbi și înțelege pe alții? Dorința mea e, ca să fie obișnuit a privi cu încetul obiecte nouă, abominabile și cari deșteaptă interesul mai apoi animale respingătoare, așa, că în urmă imitând pe alții să prindă și el în mână de acelea. Dacă în frageda copilărie a privit broasca țestoasă, șerpele și racul fără nici o sovăire, în etatea bărbăției nu în grabă se va infricosa nici de un animal. Înaintea aceleia, care zi de zi vede așa ceva, nu există obiect îngrozitor.

Fiecărui om e frică de mască. Eu încep cu aceea, că arăt o mască mai puțin îngrozitoare Emilului meu. Mai târziu înaintea lui se va mască cineva, la ce eu voi râde, cei prezenți vor erumpe în hohote și în mijlocul atâtor glume copilul însuși va începe a ride. Cu încetul voiu arăta masce mai puțin atrăgătoare; în sfârșit nu-l voiu cruța chiar nici dela privirile celor mai schimonosite. Dacă aceasta procedură se săvârșește gradat, atunci la vederea celei din urmă masce chiar așa va ride de cu dulce copilul, ca la cea dintâiu și de aci înainte nu trebuie se avem teamă că-l vor înspăimânta cei mascați.

Dacă Hector la prilejul despățirei sale de Andromache, micul Astynax infricosându-se de peana coifului pe care necunoscându-l începuse a plânge spăimântător și-și caută adăpost la sânul doicei sale, la ce mamă-sa se zizește a ride cu ochii plini de lacrimi, ce trebuie să facă spre delăturarea îngrozirii? Tot aceea, ce a făcut Hector, punându-și coiful pe pământ, începuse a mângăia băiatul său. Nu trebuie să ne mulțămim cu alinarea primelor îngrijiri, ci apropiindu-ne de coif, trebuie să ne jucăm cu penelă aceluia și aceasta trebuie imitată și de băiat; în urmă doica ar pune pe cap coiful desmerdându-se și văzându-se, presupunând dacă o servitoare ar avea curajul a se atinge de așa ceva, cum e coiful unui ostaș.

Dacă a-și voi a pregăti pe Emil pentru detunătura de pușcă, înainte de toate a-și aprinde pravul unui pistol. Aceasta flacără trecătoare, care pare a fi unui fulger neînsemnat iar cauză numai plăcere. După aceea a-și continuă aceasta operațiune cu o cantitate mai mare de iarbă. Cu încetul v'a-și umplea și pistolul, dar fără glonț, iar mai târziu l'a-și umplea chiar și cu acela. În fine l'a-și deprinde la detunăturile puștii, trascurilor și tunurilor, până ce va suportă și cele mai teribile sguideri.

Am avut prilejul să mă conving despre aceea, că copiilor nu mult le pasă de tunet, numai decumva

vatămă prea tare auzul și dă cu o putere extraordinară. Frica de trăsnet numai atunci îl cuprinde; dacă sa informat, că trăsnetul une-ori dă sau omoară. Dacă cunoștința aceasta îi începe a face fricoși, trebuie să grijim, ca dedarea să-i mângăie. Prin o procedură inductivă și gradată putem să transformăm copii și oamenii de-opotrivă până la culmea cea mai înaltă a curajului.

La începutul vieții, când încă nu sunt active facultățile memoriei și imaginațiunii, copilul se interesează numai de aceea, ce în momentul ultim a avut influență asupra senzurilor sale. Aceste observațiuni însă servind numai ca bază pentru cunoștințele viitoare, chiar pentru aceea, dacă lăsăm se decurgă acestea în mod rațional unele după altele, prin ce pregătim memoria, ca observațiunile câștigate să le știe revoacă după aceeași ordine. Copilul fiind atent numai la aceea, ce observă prin senzuri, deocamdată e suficient dacă căutăm legătura fenomenelor cunoscute și acelor obiecte, cari au produs acele fenomene. Copilul se întinde după toate, toate le prinde să nu-l opriți dela aceasta. Prin aceasta impaciență își câștigă foarte multe experiențe; prin aceea își formează idee despre căldura, răceala, țaria, formabilitatea, greutatea și ușurința corpurilor. Prin aceea, că examinează și pipăie corpurile*), și mai ales prin aceea, că combină văzul cu pipăitul, adică prin ochi își formează imaginea aceea, ce prin pipăit se produce în degetele lui și-și formează idee despre extensitatea, forma și alte însușiri ale obiectelor.

Numai prin mișcare ne vine la cunoștință, că sunt obiecte și de acelea, cari nu sunt identice cu persoana noastră și numai prin mișcarea proprie ne putem câștiga idee despre extensitatea acelorora. Copilul neavând încă imaginea acestora se întinde după dănsese întruna cași când ar fi în nemijlocita-i apropiere de o sută pași. Aceasta apucare o privesc ca o dorință a dominării sau așa, ca și când ar dispute apropierea respectivului obiect sau ca și când ar aștepta din parte-ne aducerea lui pentru dănsul. Dar nu e așa. Chestia însă e, că acele obiecte, cari la început li-a presupus ale vedea în creerii săi, iar mai târziu în globul ochiului, i-se pare ale zări în vârful degetelor necunoscând altă depărtare decât ce poate să ajungă.

Trebuie deci, ca să-l plimbăm cât mai des dela un loc la altul, ca să simtă schimbarea locului, până când nu își va forma idee despre distanță. Când e în stare a distinge aceea, trebuie iarăși condus prin alte metode, adică nu trebuie dus acolo unde îi convine, ci acolo unde ne convine nouă; pentru că îndată ce nu va fi ademenit de simțurile sale, cauza nealinării încă trebuie cercetată alt undeva.

Aceasta variațiune e principiară și pentru aceea trebuie definită mai de aproape.

*) Dintre toate senzurile, sămțul mirosului se desvoaltă mai târziu. De aici provine apoi presupunerea aceea, că copiii până la etate de 2—3 ani nu cunosc miros plăcut sau neplăcut. Tot aceasta se poate observa și la alte specii de animale.

Neplăcerea necesităților, cari lipsesc o exprimăm prin anumite gesturi, dacă voim să recurgem la ajutorul altora pentru împlinirea aceloră. De aici provine neliniștea și plângerea băeților. Și aceasta e foarte natural. Fiindcă adecă toate observațiunile sunt numai senzuale, și pe cât acelea sunt plăcute, petrec în deplină liniște, iar dacă sunt neplăcute, ne dau de știre prin limba lor, ca și când ar cere ajutorul nostru numai decât. Pentru aceea în tot timpul, cât sunt trezi, aproape e imposibil să fie bine dispuși; sau dorm, sau sunt iritați.

Toate limbile s'au dezvoltat în mod artificial. Mult timp s'a cercetat, că oare există limbă naturală și universală sau ba? E echitabil, că există și o astfel de limbă, și aceasta nu e alta decât aceea, în care vorbesc copiii atunci, când încă nu știu vorbi. Aceasta limbă ce e drept nu e articulată, dar e înțelegibilă și îndestul de flexibilă.

Prin întrebunțarea limbei sau vorbirei noastre o neglijăm cealaltă întru atâta, încât o uităm total. Să urmărim cu atențiune copiii nu peste mult timp iarăși vom învăța-o dela dânsii.

Doicele în privința aceasta sunt adevărate naștere ale limbii; ele înțeleg toate, ce vorbesc copiii încredințați lor, ele le răspund, le vorbesc și încă rostesc și cuvinte indecursul vorbirii lor, dar aceste sunt superflue, fiindcă copilul nu e atent la înțelesul cuvintelor fără numai la tonul vorbirei.

CRONICA.

Aniversarea numelui M. Sale Reginei Elisabeta. Joi, 6/19 Nov. a. c., s'a oficiat în biserica catedrală din loc serviciu divin întru amintirea M. Sale mult regretatei Regine *Elisabeta*. De față a fost P. S. Sa Domnul Episcop diecezan *Ioan I. Papp*, funcționarii conzistorului, întreg corpul profesoral precum și tinerimea studioasă dela seminarul nostru diecezan. A pontificat P. C. Sa părintele *Roman R. Ciorogariu*, protosințel, director seminarial, încungiurat de preoții: *Gavril Bodea*, Dr. *Teodor Botiș* și diaconul *Nicolae Mihulin*. După serviciul divin, corpul profesoral și tinerimea studioasă, în frunte cu directorul *Roman R. Ciorogariu*, s'au întrunit în sala festivă a seminarului, unde profesorul pre-parandial Dr. *Petru Pipos* a ținut tinerimei adunate un discurs foarte frumos în care a descris viața și a arătat meritele mult regretatei defuncte.

Deputați congresuali din dieceza Aradului. Deputați din cler: Iosășel: *Cornel Lazar*, *Lipova-Vinga* *Augustin Hamsea*, *Pâncota*: *Ioan Georgea*, *Birchiș-Chișetău*: *Gherasim Sârb*, *Arad*: *Roman R. Ciorogariu*, *Timișoară-B.-Comloș*: Dr. *Traian Patici*, *Giula-Chișineu*: Dr. *Ioan Trailescu*. Deputați mireni: *Șiria*: I. *Russu Șirianu*, *Giula*: Dr. *Nicolae Oncu*, *Boroșineu*: *George Feier*, *Timișoara*: *Pavel Rotariu*, *Chișineu*: *Mihaiu Veliciu*, *Vinga*: *Em. Ungurean*, *Arad*: *Aurel Petrovici*, *Chisetău*: Dr. *Iosif Gall*, *Buteni*: *Vasilie Goldiș*, *Hăl-*

magiu: *Petru Truța*, *B.-Comloș*: Dr. *Nestor Oprean*, *Lipova*: *Antoniu Mocsonyi*, *Radna*: Dr. *Ioan Suci*, *Birchiș*: *Petru Ionaș*.

Preoții să predice. P. S. Sa Episcopul *Pimen* al *Dunărei-de-jos* din *România* a luat hotărîrea, ca preoții și diaconii licențiați în teologie, sau absolvenți cu diplomă ai seminariului, în fiecare *Duminecă* și *sărbătoare mare*, după slujba sf. liturghii, în bisericile dela orașe sau dela țară, să țină predici. Acei, cari nu vor îndeplini această obligațiune impusă de serviciul preotesc, vor fi amendați cu oprirea din leafă a părții socotite proporțional cu *Duminecile* dintr'o lună, ca pedeapsă pentru neglijență sau lipsă dela serviciu.

Invitare la ședința literară publică, ce va aranja *Societatea de lectură a despărțământului pedagogic din Arad*, *Duminecă* în 9/22 *Noemvrie* în sala festivă a institutului. Prețul de intrare: pentru o persoană 1 coroană, pentru o familie 2 coroane. Venitul e destinat pentru bibliotecile de curs început la 3 ore d. a. *Suprasolviri* marimonioase se primesc cu mulțămîță și se vor chita pe cale ziaristică. Programă: 1. *Imn*; de *T. Popovici*. Executat de corul societății. 2. *Cuvânt de deschidere*, de dl. prof. *Avram Sedian* președintele societății. 3. *Latina gînlă*, de *V. Alexandrii*. Decl. de *St. C. A. Vulpe* ped. c. IV. 4. *Trei Doamne și toți trei* de *G. Coșbuc*. Decl. de *V. Mangra* ped. c. I. 5. *Frații Jderi*, de *V. Alexandrii*. Decl. de *C. Farcașiu* ped. c. II. 6. *Înșuririle personale ale învățătorului*, dizertație de *Alex. T. Sala* ped. c. IV. 7. *Nunta Zamfirii*, de *G. Coșbuc*. Decl. de *G. Olariu* ped. c. III. 8. *Plugul blăstămat*, de *V. Alexandrii*. Decl. de *G. Mihuța* ped. c. IV. 9. *Jidanul în raiu*, de *Th. Speranță*. Decl. de *Ludovic N. Cioban* ped. c. IV. 10. *Morariu*, de *Chiriac*. Executat de corul societății. 11. *Cuvânt de încheiere*, de *P. Ciongradi* ped. c. IV. v. prezid. societății. Invitări speciale nu se trimit. Din șed. comit. ținută în 3/16 *Nov. 1908*. *Avram Sedian* prof. președinte. *Ioan Hărduțiu* p. c. III. secretar.

Necrolog. Subscriși cu inima înfrîntă de durere anunțăm tuturor neamurilor, cunoscuților și amicilor, că neuitata și mult iubita noastră soție, mamă, fiică, soră, noră și nepoată *Aurelia Faur* nasc. *Filip* după un morb greu a răposat în Domnul astăzi la 12 $\frac{1}{2}$ ore în vîrstă de 26 ani. În mormântarea a avut loc *Vineri* în 7/20 *Noemvrie* a. c. la orele 11 a. m. după rital gr. ort. român, din casa mortuară a spitalului comitatenz din *Arad*. Fie-i țărîna ușoară și memoria bine cuvîntată. Cil. la 5/18 *Noemvrie 1908*. *Victor Faur*, preot, ca soț. *Ioan Faur*, ca fiu. *Simeon Filip*, preot, ca tată. *Arsenie* și *Atanastasia Faur*, ca socru și soacră. *Ioan*, *Silviu*, *Victor*, *Romulus*, *Augustin*, *Livia*, ca frați și soră. *Teodor Filip*, protopop emerit ca bunic.

Avis Dlor învățătorilor Dl. *Iuliu Vuia* a pus la dispoziția *Ven. Consistor aradan* 100 garnituri tabele de cetire și tot atâtea instrucții metodice a metodei sunetelor vii, spre distribuire gratis. Cărțile de cetire ale *Dlui Iuliu Vuia*, aprobate cu laudă de minister, sunt scrise în conformitate cu instrucția ministerială Nr. 45711/1905.

Rectificare. În articolul „*Modernismul și catolicismul*”. S'au strecurat mai multe greșeli dintre cari relevăm una dela începutul articolului, adecă citatul este nu din „*Syllabus*” ci din enciclica papală în urmă apariției căreia s'a pus în mișcare lumea protestantă și suntem atinși și noi. Articolul menționat s'a ocupat de mișcarea modernistă din sinul bisericii catolică. — De enciclica papală despre căsătorii ne vom ocupa într'un număr viitor. —

O faptă deamnă de imitat. Aflăm din izvor competent, că domnul Ioan Theodorovici, major ces. și reg. în pensiune din Timișoara, a donat „Alumeului gr.-or. din Timișoara” o casă în Timișoara-Fabric, în valoare de 7000 cor.

O nouă fundație. Zilele trecute a reposat în Görz (Austria) Căpitanul în per zie Teodor Sanda, de obârșie de pela Năsăud. El și-a iubit mult nația și a dăruit mult pentru scopuri culturale românești. La moarte a lăsat 25 mii cor fundațiune, „Asociațiunii”, care s'a și trimis la Sibiu, împreună cu testamentul reposatului.

Conferențele dlui Xenopol. Dl A. Xenopol profesor universitar în Iași, va ținea la Paris opt conferențe în cursul lunii Noemvrie, având următoarele subiecte: 1. Rasălatină a Românilor. 2. Originea poporului român. 3. Rolul Românilor în apărarea civilizațiunii occidentale. 4. Influența intelectuală franceză asupra Românilor. 5. Influența politică franceză asupra Românilor din principatele Moldova și Valahia. 6. Istoria Românilor din Austro-Ungaria. 7. Starea materială și economică a poporului român. 8. Starea socială și intelectuală a Românilor.

Roosevelt - gazetar. Dnul Teodor Roosevelt, prezidentul de acum al Statelor-Unite americane, intră imediat după predarea oficiului în grija noului său urmaș, ca colaborator și coeditor la o revistă literară americană care îi plătește ca salar fix o sutădouăzeci de mii de mărci la an. O altă revistă i-a oferit două sute de mii de mărci la an, dar Roosevelt n'a primit ofertul. Prezidentul Roosevelt și-a rezervat dreptul să-și spună părerile în revistă totdeauna în plină libertate.

Cronică bibliografică.

A apărut *Revista generală a învățământului* Nr. 4 cu următorul sumar: Ion F. Buricescu, Ideile pedagogice ale lui Ion Ghica. Elena C. Meissner, În chestia educației fetelor. Dr. Ermina Kaiminski, Derivațiunile coloanei vertebrale. Al. Gh. Demetrescu, Programa de geografie. Onisifor Ghibu, O călătorie prin Alascia-Lorena. G. B. D., Abecedare nemțești. Șt. Negulescu, O eră nouă de progres pentru școala primară. G. B. D. și Dr. Al. Bogdan, Idei și fapte, Cronică pedagogică din România și Ungaria.

A apărut *Albina* revistă populară Nr. 5 cu sumarul următor: Artur Gorovei, Legile țării: Despre familie — Sofia Nădejde, Școala și alcoolismul. — Dr. Lux, Frigul făcut anume și hrana lumii. Schitul de sub Piatră. — C. Rădulescu-Codin, Cojocul lui Sărăcilă (Poveste din popor.) Excursiunile la Smărdan. — V. S. Moga, Lucrările agricole în Luna Noemvrie: Diferite lucrări; În grădina de pomi roditori; În grădina de legume; În podgorii; În pădure; Intreținerea vitelor; Nutrirea paserilor de curte. — Starea agricolă a României la finele lunii Octomvrie. — Croica: Starea timpului; Boala I. P. Mitropolit primat; Moartea lui Remus Opran; Moartea lui C. Boerescu; Incendiul de lângă Câmpina; Congresul funcționarilor comerciali; Moartea scriitorului Victorien Sardou; Lupta Românilor din Ardeal și Maramureș contra votului plural; Noul președinte al Statelor Unite; Liga Românilor din Suceava (Bucovina).

Dictionar ortografic al limbii române de Ștefan Pop. București. Editura „Librăriei noastre”. Calea Victoriei, 47. prețul Lei 1. 75.

„Familia Română” revistă ilustrată apare în fiecare săptămână cu un bogat cuprins literar și distractiv. (Sfaturi, Curierul Modei, Ghicituri).

Abonații noi pot primi toate numerele dela început. Abonamentul e de 10 coroane pe un an.

Adresa: Budapesta V. Strada Csáky 23.

Poșta Redacției.

V. A. în Chișoda — Casa parohială și ingredientele ei le reparază comuna parohială cași proprietar Preotul însă este îndatorat a le ține în condiții bune și curățenie.

Aviz!

Avem onoare a Vă aviză, că cu prima Ianuarie 1909, deshidem în Arad, strada Deák Ferencz, Nr. 33, o librărie românească, carea v. purtă numirea:

„Librăria diecezană”

Întrând în legătură cu cele mai renumite firme din țară și străinătate, librăria noastră va fi asortată cu tot felul de cărți: bisericești, școlare, pedagogice și literare; recenzite bisericești și școlare; instrumente muzicale și tot felul de note; recenzite de scris: hârtie, cerneală, cu un cuvânt cu toate ce aparțin unei librării bine asortate

Aducându-Vă aceasta la cunoștință, ne rugăm de sprijinul D-Voastră binevoitor.

Cu stimă:

Tipografia diecezană.

Concure.

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc din Bălaia, protopresbiteratul Peșteșului, prin aceasta se publică concurs cu termen de 30 de zile în „Biserica și Școala”.

Emolumentele: 1. Cărtir liber, culină, cămară și grădina de legume. 2. Pământ arător și rit, prețuite în 100 cor. 3. Dela 100 nre case a 1/2 vică bucate, prețuite 120 cor. 4. Câte 60 fileri în bani, fac 60 cor. 5. Venitele stolare 20 cor. Alegându-l are să conducă strana în Dumineci și sărbători, fără nici o altă remunerațiune.

Doritorii de-a ocupa acest post sunt avizați, ca petițiile lor, ajustate regulamentar și adresate comitetului parohial din Bălaia, să le înainteze P. On. Of. ppestic în Mezóteleg în termenul concursual, având dansii până cu 8 zile înainte de expirarea concursului să se prezenteze în vre-o Duminecă ori sărbătoare în sf. biserică din Bălaia, spre a-și arată desteritatea în cântare și tipic.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Alexandru Munteanu pprezbiter

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățătoresci din comuna Vidra, ppiatul Hălmagiului, se escrie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala”.

Dotăția împreună cu acest post este: 1. În bani gata din casa cultului 524 cor. 2. Lemne în natură prețuite în 56 cor., din care are a se încălzi și sala de învățământ. 3. Salar pentru cantorat 20 cor. 4. Pentru conferința învățătorescă 30 coroane. 5. Pentru scrip-turistica școalei 10 coroane.

Alesul învățător e îndatorat a îndeplini și cântatul la s. biserică fără altă remunerațiune, iar la înmormântări unde va fi poftit va primi 50 fil. de asemenea a providea instrucția în școala de repetiție.

Recurenții sunt avizați, ca recursurile lor ajustate cu documentele legale de ecalificațiune și adresate com. par. din Vidra să le subștearnă până la terminul sus indicat P. O. Oficiu pprevbital al Halmágiului (Nagyhalmágy) și să se prezinte în vre-o Duminecă ori sârbătoare, spre a-și arăta dexteritatea în cant și tipic sub durata concursului în s. biserică din Vidra.

Comitetul parohial.

In conțelegere cu: *Cornel Lazar* pprezbiter.

—□—

1—3

Pentru întregirea vacantului post de paroh din *Checheș*, tractul Belinț, să escrie concurs cu termin de 30 zile dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1. O sesiune parohială de 32 jugăre, parte arător, parte fânaț. 2. Întregire dela stat, care până acumă, pentru preot cu mai puțin de VIII clase, a fost la an 605 cor 76 fileri 3. Bir preotesc, câte 6 oche de cucuruz sfărîmat dela fiecare număr de casă și 4. Stolele uzuete.

Reflectanții la această parohie de clasa a II-a, cari pot să aibă, în senzul înaltului rescript consistorial de sub Nr. 6839 din 25 Octomvrie v. a. c., ecalificațiune și numai pentru parohii de clasa a III-a, au să-și instrueze petițiile lor conform legilor în vigoare și, pe calea oficiului protopopese gr. or. rom. din Bélincz, Temes-megye, să le adreseze respectivului comitet parohial, fiind poftiți a să prezentă odată, în lăuntru terminului concursual, și în sf. biserică din Checheș, spre a-și arăta îndemânătatea în tipic și cântare, eventual în oratorie și celebrare.

Comitetul parohial.

In conțelegere cu mine: *Gherasim Sârb* pprezviter.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc vacant din *Ponoară*, protopopiatul Peștesului, prin aceasta se publică concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare, în „Biserica și Școala“.

Emolumentele: bani gata: 600 cor. pentru famulație: 100 cor. Dela comuna politică pentru școala de repetiție: 80 cor. Pentru scriptufistică și conferință: 20 cor. Uzuctul alor 8 jugh. pământ arător și fânaț: 100 cor. 24 metrii de lemne, din cari se va încălzi și sala de învățământ, în preț de: 100 cor.

Doritorii da-a ocupa' acest post sunt avizați, ca recursurile lor ajustate conform dispozițiilor statutare și regulamentare în vigoare, adresate comitetului parohial din Ponoară să le înainteze Prea On. oficiu protopopesc în M. Telegd, având dâșii a-se prezentă în vre-o Duminecă sau în vre-o sârbătoare în sfânta biserică din Ponoară, pentru a-și arăta dexteritatea în cant și tipic.

Ponoară, la 17/30 Oct. 1908.

Petru Lascu, m. p.
preot. preș. com. par.

Vasilie Lungu, m. p.
not. adhoc.

In conțelegere cu: *Alexandru Munteanu*, protoprezbiter.

—□—

3—3

Pentru întregirea vacantului post de învățător la școala poporală confesională gr. or. rom. din *Brestovaț*, (Aga), se escrie concurs cu termin de 30 zile dela prima publicare.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: a) în bani gata 81 cor. 60 fil. b) în naturalia 720 litre grâu prețuit în 81 cor. 60 fil., și 720 litre de cucuruz prețuit în 69 cor. 60 fil. c,) 4 jugăre de pământ, parte arător, parte fânaț, prețuit în 80 cor., d,) pentru scripturistica și pentru conferință 10 cor. e,) locuință în natură și grădnă și f,) dela înmormântării de prunci sub 7 ani 40 fil., ear în sus și dela oameni mari 80 fil., și cu liturgie 1 coroană. Salarul să întregeste dela stat în senzul articolului de lege XXVII din 1907, fiind în princip pus deja în vedere din partea înaltului ministeriu. Alesul are să primiască, dela întărirea sa de învățator definitiv, diferența dela dotația dată de parohie până la cea statorită prin legea provocată aci, dela stat, și nu poate să ceară anticiparea ei dela parohie sub nici un titlu. Alesul, tot pe lângă dotația specificată, e dator să conduca strana și să cânte la cununii.

Reflectanții la acest post sunt poftiți a-și așterne petițiile lor, instruate în senzul legilor în vigoare, comitetului parohial din Brestovaț, pe calea oficiului protoprezbital din Belinț (Bélincz, Temes megye), și într'una din Duminecele ori sârbătorile, cari cad în lăuntru terminului concursual, a să prezentă în biserică din Brestovaț, spre a-și arăta dexteritatea în tipic și cântare.

Comitetul parohial.

In conțelegere cu mine: *Gerasim Sârb* protoprezbiter.

—□—

3—3 gr.

! În atențiunea Domnilor Preoți !

A arăut :

„PARENESÉ“

Cuvântări ocazionale și funebreale

pentru toate ocaziunile ce obvin în
oficiul pastoral al preotului

de **Pr. D. Voniga**

Lucrare aprobată și unică în literatura noastră
pastorală !

— Publicată cu binecuvântarea arhierescă —

Volumul I. Ediția a II-a

Cuprinde o mulțime de cuvântări *potrivite tuturor împrejurărilor, ocazionale și evenimentelor extraordinare ce obvin în viața creștinului și în oficiul pastoral al preotului.*

Opul se poate procura cu preț de 4 cor., plus 20 fil., porto la autor în **Gyrok**, (Temes m.) și la toate librăriile românești.

1—2